

До Спеціалізованої вченої ради Д 35.725.05
Львівського державного університету
внутрішніх справ
79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26

ВІДГУК

опонента - доктора юридичних наук, професора,
професора кафедри кримінального права і кримінології Львівського
національного університету імені Івана Франка Палюх Лідії Михайлівни
на дисертацію Навроцької Віри Вячеславівни «Взаємозв'язки й колізії
кримінального процесуального та кримінального законодавства України»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за
спеціальністю 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова
експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Ступінь актуальності обраної теми. Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю вдосконалення національного кримінально-процесуального, кримінального галузей права України, забезпечення їх ефективності. Зокрема, у зазначених галузях національного права наявні колізійні норми, які знижують ефективність кримінального та процесуального регулювання, перешкоджають досягненню завдань окремих інститутів зазначених галузей права, а в кінцевому рахунку – досягненню завдань кримінального права, кримінального процесу загалом. Існування таких колізійних норм зумовлює те, що на практиці складно або неможливо застосувати відповідні кримінально-правові норми, які за своїми властивостями покликані забезпечувати досягнення завдань кримінального права. Норми кримінального процесуального права у низці випадків заповнюють прогалини у правовому регулюванні відносин, які мали б регулюватися, виходячи із їх природи, нормами кримінального права, або ж регулюють такі відносини по-іншому, що створює колізії у правовому регулюванні і проблеми у правозастосовній практиці. Такі проблеми у правовому регулюванні існують у тому числі в окремих міжгалузевих інститутах національного кримінального і кримінально-процесуального права, і потребують вирішення, вироблення рекомендацій щодо механізму запобігання їх виникнення у майбутньому.

Вироблення такого механізму є особливо актуальним, зважаючи на те, що сьогодні триває робота над проєктом Кримінального кодексу (далі - КК) України, розробленого робочою групою з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи при Президентіві України.

Слід зазначити, що дисертаційне дослідження В.В. Навроцької на тему «Взаємозв'язки й колізії кримінального процесуального та кримінального законодавства України» є першим комплексним монографічним дослідженням цієї проблематики в Україні. Наявні праці із даної проблематики стосувалися окремих інститутів кримінального, кримінального процесуального права, у тому числі міжгалузевих інститутів.

Львівський державний університет внутрішніх справ	
СВР Д 35.725.05	
Вх.№ 1/73	від 21.05. 2025
кількість аркушів	
Осн.док. 13	додат. -

Крім зазначеного вище, актуальність дисертаційної роботи засвідчується її зв'язком із науковими програмами, планами, темами. Зокрема, дисертацію виконано відповідно до положень Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24.03.2021 р. №119/2021. Також дисертація узгоджується з напрямом науково-дослідної роботи Львівського державного університету внутрішніх справ «Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти» на 2020-2024 рр. (№ державної реєстрації - 0121U1139330) та «Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів Національної поліції» на 2022-2025 рр. (№ державної реєстрації -0122U001871). Крім цього, зазначене дисертаційне дослідження відповідає тематиці наукових досліджень і науково-технічних розробок на 2020-2024 рр. (наказ МВС України від 11.06.2020 р. № 454, наказ МВС України від 26.12. 2022 р. № 848) та на 2025–2029 рр. (наказ МВС України від 21.05.2024 р. № 326).

Зазначене вище засвідчує актуальність теми дисертації Навроцької Віри Вячеславівни, представленої на захист.

Оцінка наукової обґрунтованості положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. Теоретико-методологічна основа дослідження є достатньо широкою, ґрунтовною і всебічною.

Отримання обґрунтованих та аргументованих висновків дисертантка досягла за рахунок вдалої постановки проблем, використання відповідних до досліджуваної проблематики загальнонаукових і спеціально наукових методів. Зокрема, під час дослідження було використано у взаємозв'язку такі загально наукові методи: діалектичний (завдяки застосуванню якого взаємозв'язки та колізії кримінального та кримінально-процесуального законодавства розглянуто як динамічне явище, що перебуває в постійному русі, зміні та характеризується комплексом взаємопов'язаних елементів, що становлять системний феномен); онтологічний (застосовувався під час дослідження чинних норм та інститутів права та їх застосування у правозастосовній практиці); антропологічний (з використанням якого відповідні положення українського законодавства розглянуто з позиції їх відповідності концепції прав людини та з акцентом на необхідність першочергового убезпечення вразливих учасників провадження); абстрагування (його застосування дало змогу виокремити відмінності у вирішенні взаємопов'язаних питань у статтях кримінального матеріального і процесуального законодавства); індукції (було застосовано у підрозділах 1.3, 2.1, 2.2 для встановлення рис, які визначають єдність кримінальної матеріально-правової та процесуальної регламентації та ознак, які характеризують відмінність відповідних норм і підходів законодавця та правозастосовної практики); аналізу та синтезу (із застосуванням якого єдність і колізії кримінально-правових галузей зображені як складова більш широкої проблеми неузгодженості між нормами та інститутами галузей законодавства); системний (застосовувався при обґрунтуванні потреби усунути колізії та невідповідності в законодавстві та необхідності виключення таких колізій в ході законотворчості, можливості їх подолання під час правозастосування); герменевтичний (застосовувався в ході з'ясування

лексичних значень термінів, використаних у статтях КК та КПК України, Проекту КК України, які досліджувалися та зіставлялися); ідеалізації (було застосовано під час формулювання пропозицій щодо внесення змін і доповнень до чинних КК та КПК України, уточнення положень Проекту КК України, під час викладення положень наукової новизни, висновків до всіх розділів, загальних висновків до дисертації).

Також під час дослідження було застосовано такі спеціально наукові методи: історико-правовий (для з'ясування виявів і закономірностей диференціації кримінального матеріального та процесуального законодавства, а також під час аналізу законодавчих новел обох зазначених галузей права), метод порівняльного правознавства (застосовувався під час зіставлення спільного і відмінного у законодавстві та правозастосовній практиці України та зарубіжних держав), догматичний метод (застосовувався під час встановлення змісту правових норм та правозастосовних позицій), правового прогнозування (використовувався для передбачення того, як пропоновані дисертанткою заходи усунення колізій будуть застосовуватися на практиці та забезпечать дотримання прав людини та ідеалів сучасного правосуддя).

У дисертації достатньо повно і точно визначено об'єкт дослідження (як систему правових норм, які є матеріальноправовою підставою та регламентують процесуальну форму діяльності вітчизняної системи кримінальної юстиції в аспекті чинної правової регламентації та перспектив її вдосконалення), а також предмет дослідження (взаємозв'язки й колізії кримінального процесуального та кримінального законодавства України). Також у роботі правильно сформульовано мету дослідження. Зокрема, мета дослідження полягає у побудові теоретичної концепції, яка відображає різні аспекти та грані взаємозв'язків вітчизняного кримінального матеріального та процесуального закону, містить рекомендації з усунення виявлених розбіжностей у правовому регулюванні одних і тих самих питань та/або подолання таких колізій під час правозастосування.

Відповідно до поставленої мети дисертанткою сформульовано такі завдання дослідження: теоретично осмислити генезу диференціації кримінального процесуального та кримінального законодавства; здійснити аналіз історії відокремлення кримінального матеріального та процесуального законодавства; з'ясувати стан дослідження проблеми взаємозв'язків і колізій між кримінальним матеріальним та процесуальним законодавством у вітчизняній юридичній літературі; встановити, як процесуальна надмірність і процесуальна недостатність законодавчої регламентації впливають на реалізацію положень матеріального кримінального закону; з'ясувати доцільність застосування арсеналу сил і засобів кримінального процесу для встановлення й доказування квазікримінально-правових обставин; проаналізувати інститут примусових заходів медичного (психіатричного) характеру під кутом зору нерозривного зв'язку між нормами кримінального й кримінального процесуального законодавства та необхідності усунення суперечностей між ними; дослідити кримінальні провадження у формі приватного обвинувачення з огляду на необхідність узгодження положень

кримінального матеріального та процесуального законодавства; з'ясувати, якою мірою у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх ураховано нерозривні зв'язки кримінального матеріального та процесуального законодавства; дослідити, як відбувається охорона прав і законних інтересів учасників кримінального провадження в аспекті взаємозабезпечення матеріальних підстав відповідальності та її процесуальної реалізації; встановити адекватність відображення процесуального порядку отримання достовірних доказів та істинних висновків під час здійснення провадження в положеннях матеріального кримінального закону; здійснити процесуальний аналіз положень матеріального кримінального закону, спрямованих на забезпечення своєчасного розкриття й припинення кримінальних правопорушень.

Правильне визначення об'єкта, предмета дослідження, формулювання на цій підставі мети дослідження, а також взаємопов'язаних та взаємозумовлених завдань, спрямованих на її досягнення, дало можливість дисертантці розкрити заявлену проблематику загалом повно та всебічно. Положення роботи викладені логічно та послідовно. Аналіз виконаної дослідницької праці дає підстави стверджувати про оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності.

Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджена якісним аналізом наявних з цієї проблематики у доктрині кримінального права літературних джерел, їх критичною оцінкою.

Теоретична база дослідження є обширною і ґрунтовною (список використаних джерел містить 871 найменування). Теоретичну основу дослідження склали праці українських та зарубіжних науковців у галузі кримінально-процесуального, кримінального права. Дисертантка проаналізувала, критично переосмислила наявні у вітчизняній та зарубіжній юридичній науці праці, які стосуються проблем взаємодії кримінального, кримінально-процесуального права, на основі аналізу чинного законодавства виявила наявні колізії, прогалини у правовому регулюванні, сформулювала положення концептуального характеру щодо взаємодії зазначених галузей права, а також пропозиції, які стосуються окремих інститутів права у контексті запропонованої концепції.

Нормативну основу дослідження склало вітчизняне кримінальне, кримінальне процесуальне, інше галузеве законодавство, а також проект КК України, який на даний час готується робочою групою з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи при Президентові України.

Про обґрунтованість наукових висновків свідчить і належна емпірична база дослідження, яку становить значна кількість вироків судів, проаналізованих дисертанткою у контексті досліджуваних проблем.

Оцінка новизни представлених результатів проведених здобувачкою досліджень та рівня виконання поставленого наукового завдання. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у докторській дисертації, обумовлена тим, що дисертація В.В. Навроцької на тему «Взаємозв'язки й колізії кримінального процесуального та кримінального

законодавства України» є першим у вітчизняній правовій науці комплексним монографічним дослідженням, присвяченим проблемам взаємозв'язку вітчизняного кримінального матеріального та процесуального закону. Зазначена праця вперше в українській науці кримінального права містить положення концептуального характеру щодо взаємодії зазначених галузей права, рекомендації з усунення виявлених розбіжностей у правовому регулюванні одних і тих самих питань та подолання таких колізій під час правозастосування, адресованих як законодавцю, так і правозастосувачам. Наукова цінність положень роботи також засвідчується тим, що зазначені вище проблемні питання розглядаються у світлі положень Проекту КК України.

Серед результатів дисертації, які визначають її новизну, особливо слід зазначити такі:

- дисертанткою розроблена концепція забезпечення єдності та взаємобумовленості кримінального матеріального та процесуального права та вирішення можливих колізій між відповідними правовими нормами, яка включає обґрунтування про те, що: кожне положення матеріального кримінального права повинно мати відповідну процесуальну форму, у якій воно може бути реалізоване; передумовою єдності підходів до кримінально-правової та кримінальної процесуальної регламентації відповідних інститутів і норм слугує єдність термінології обох цих галузей законодавства та узгодженість відповідних положень ще на етапі законопроектних робіт; процесуальну досяжність слід ураховувати як одну з обов'язкових підстав криміналізації у матеріальному кримінальному законодавстві; неприйнятними є як процесуальна недостатність, так і процесуальна надмірність; відсутність процесуальних норм (процесуальна блокада положень кримінального закону) не повинна перешкоджати реалізації положень матеріального кримінального права, оскільки в такій ситуації слід вдаватися до аналогії процесуального права та закону;

- сформульовано визначення поняття процесуальної надмірності (надлишковості) як ситуації, за якої у процесуальному законодавстві закріплено статті, спрямовані на застосування положень, неіснуючих у матеріальному кримінальному законодавстві;

- доведено доцільність застосування кримінально-правових приписів, що помилково містяться у процесуальному законі, за умови, що відображена у них ідея відповідає духу й принципам кримінального права й закону;

- констатовано наявність численних кримінальних процесуальних положень, які істотно обмежують реалізацію прав людини у кримінальному провадженні, особливо прав учасників провадження, які потребують особливого захисту, та висунуті пропозиції щодо усунення виявлених недоліків;

- вказано, що положення вітчизняного кримінального процесуального законодавства позбавляють можливості застосувати заходи кримінально-правового характеру до порушника кримінально-правових заборон, персональні дані якого не встановлено; у зв'язку з цим наведено пропозиції з вирішення такої проблеми;

- доведено, що приведення рішення суду відповідно до декриміналізуючого закону практично у всіх вітчизняних стадіях кримінального процесу або взагалі неможливе або пов'язане з істотними труднощами;

- обґрунтовано, що шкода інтересам правосуддя може бути завдана у зв'язку із протиправним впливом не лише на дійсних, але й на потенційних учасників кримінального процесу;

- вказано на необхідність протидії зловживанням процесуальними правами, які можливі з огляду на неузгодженості та колізії між положеннями матеріального та процесуального кримінального законодавства;

- аргументовано, що у разі порушення процесуальних прав осіб, стосовно яких ведеться провадження щодо застосування примусових заходів медичного (психіатричного) чи виховного характеру як завідомо «слабших» учасників кримінального судочинства, повинна наставати більш суворі відповідальність, аніж за відповідні посягання на підозрюваного (обвинуваченого);

- виявлено пов'язані з міжгалузевими колізіями численні недоліки чинного КПК і законів України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», «Про психіатричну допомогу», «Про свободу совісті та релігійні організації» та внесено конкретні пропозиції щодо подолання неналежної процесуальної реалізації норм кримінального законодавства на основі концепції, яка задекларована як квінтесенція цієї дисертації.

Також заслуговують на особливу увагу положення наукової новизни, в яких удосконалено підходи, відповідно до яких:

- колізія кримінально-правових і кримінальних процесуальних норм повинна вирішуватися залежно від того, до сфери регулювання якої галузі права належить певне питання, що викликає колізію (якщо кримінальний процесуальний закон намагається врегулювати питання матеріального кримінального права, то перевагу необхідно надати кримінальному закону, за протилежного варіанту пріоритет повинен мати кримінальний процесуальний закон);

- існує необхідність розширення кола осіб, за порушення права на захист яких має наставати кримінальна відповідальність за рахунок засудженого, виправданого, особи, стосовно якої вирішується питання щодо застосування примусових заходів медичного (психіатричного) чи виховного характеру, особи, щодо якої вирішується питання про екстрадицію, юридичної особи, стосовно якої здійснюється провадження щодо застосування заходів кримінально-правового характеру у спеціальному порядку;

На особливу увагу також заслуговують результати дисертаційного дослідження, на підставі яких набули подальшого розвитку твердження про те, що:

- у разі настання смерті постраждалого внаслідок кримінального правопорушення звільнення від кримінальної відповідальності на підставі ст. 46 КК України є неприпустимим;

– тимчасові слідчі комісії та тимчасові спеціальні комісії ВРУ не мають права претендувати на застосування кримінально-правових норм, які передбачають спеціальний захист правосуддя;

– існує необхідність істотної законодавчої корекції переліку діянь, кримінальне провадження щодо яких здійснюється у формі приватного обвинувачення за рахунок: виключення із нього тяжких кримінальних правопорушень, багатооб'єктних правопорушень, у разі вчинення яких шкода заподіюється як приватним, так і публічним інтересам; кримінальних правопорушень, спрямованих проти уразливих осіб;

– підставами для зміни чи припинення застосування примусових заходів медичного (психіатричного) характеру може бути не лише одужання та покращення психічного стану хворого, а й погіршення такого стану та/або суттєве погіршення соматичного стану.

Крім цього, дисертація містить низку й інших важливих та обґрунтованих положень, пропозицій і рекомендацій, у тому числі і тих, які не включені до підрозділу вступу про наукову новизну дослідження.

Загалом вивчення дисертаційного дослідження дає підстави для висновку про те, що основні положення, висновки та рекомендації, які сформульовані В.В. Навроцькою у дисертації, мають достатній рівень обґрунтованості.

Теоретична та практична значущість результатів дисертаційного дослідження полягає у тому, що ці результати можуть бути використані у:

- правотворчості – для удосконалення статей КК та КПК України в частині регламентації комплексних інститутів права, для удосконалення положень Книги восьмої Проекту КК України 2019–2025 рр., розроблюваного Робочою групою з питань розвитку кримінального права Комісії з правової реформи при Президентові України (у зв'язку з цим слід відзначити як позитивний момент наявність у додатках до дисертації таблиці з проектом внесення змін до КК, КПК України («Пропозиції, подані Робочій групі з питань розвитку кримінального права» (додаток Ж), «Пропозиції, подані Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності» (додаток З)), листа з Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності, який підтверджує прийняття зазначених пропозицій до законодавства до розгляду (додаток Д), акту впровадження результатів наукової роботи В.В. Навроцької, виданого Робочою групою з питань розвитку кримінального права Комісії з правової реформи при Президентові України (Додаток Г));

- правозастосуванні – зокрема, у судовій практиці, практиці органів досудового розслідування (у зв'язку з цим слід відзначити як позитивний момент наявність у додатках до дисертації акту впровадження № 131/0/158-25 від 17.03.2025 р., виданого комісією у складі суддів Верховного Суду);

- навчальному процесі - під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальне процесуальне право України», спеціальних курсів з проблем кримінального процесу, інших дисциплін кримінально-правового циклу (у зв'язку з цим заслуговує на увагу акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в освітній процес Львівського державного університету внутрішніх справ № 15 від 05.03.2025 р.);

- науково-дослідній діяльності – для проведення наступних наукових досліджень із проблем кримінального процесуального права, кримінального права, зокрема, проблем взаємодії кримінального процесуального та кримінального права, у тому числі усунення суперечностей між нормами кримінального й кримінального процесуального права при регламентації міжгалузевих правових інститутів, інших наукових проблем (дисертанткою у додатках до дисертації надано акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у наукову діяльність Львівського державного університету внутрішніх справ № 4 від 05.03.2025 р.)

Зазначене вище засвідчує, що результати наукового дослідження В.В. Навроцької можуть бути використані при вирішенні широкого кола проблем наукового, правозастосовного та навчального характеру, і саме в цьому полягає їх теоретична та практична значущість.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Положення дисертаційного дослідження викладені логічно, послідовно, відповідно до плану, структура якого дала змогу повно, комплексно та системно дослідити взаємозв'язки й колізії кримінального процесуального та кримінального законодавства України.

Дисертаційне дослідження складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, чотирьох розділів, 11 підрозділів, списку використаних джерел (871 найменування на 94 сторінках), 9 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 491 сторінку, із них основний текст – 335 сторінок.

Перші два розділи становлять концептуально-теоретичну частину роботи розділи 3 і 4 становлять практично прикладну частину роботи.

У розділі 1 «Методологічні засади визначення співвідношення між положеннями матеріального та процесуального кримінального законодавства», у підрозділі 1.1 розглянуто генезу диференціації кримінального матеріального та кримінального процесуального законодавства. Дисертантка дійшла до висновку про те, що зародження та розвиток галузей – кримінального і кримінального процесуального права - відбувався синхронно, рівночасно, а тому не варто говорити про виділення, «відбрунькування» процесуального права з матеріального. Слід погодитися із висновком про те, що задля комбінованого, максимально дієвого впливу на відносини, породжуваних фактом вчинення кримінального правопорушення чи іншого суспільно небезпечного діяння, вітчизняному законодавцю варто замислитися над одночасним прийняттям нових КК та КПК України. Хоч у дисертації також здійснено аналіз положень Проекту КК України 2019–2025 рр. під кутом зору їх узгодженості з нормами чинного процесуального кримінального права, висловлені критичні зауваження та висунуті рекомендації щодо забезпечення єдності і безколізійності процесуального як чинного, так і проєктованого матеріального кримінального закону. Водночас слід зазначити, що окремі комплексні інститути кримінального права та кримінального процесуального права у разі можливого прийняття проєкту КК України у сучасній редакції зникли б (наприклад, звільнення від кримінальної відповідальності), а інші зазнали б суттєвих змін (наприклад, звільнення від покарання та його відбукання), так само зазнали б суттєвих концептуальних змін і положення

кримінального закону щодо системи, видів, підстав та правил застосування заходів кримінально-правового характеру. Зважаючи на це, дуже ймовірно, що прийняття нового КК України зумовило б викладення КПК України в новій редакції або й прийняття нового КПК України.

У підрозділі 1.2 розглянуто історичний досвід диференціації кримінального матеріального та процесуального права й законодавства; у підрозділі 1.3 – стан дослідження проблеми, якій присвячена дисертація, зокрема, сформульовані в науці підходи щодо взаємодії, співвідношення кримінального та кримінального процесуального галузей права, підходи до вирішення міжгалузевих колізій.

Другий розділ дисертації, який має назву «Можливість процесуальної реалізації положень матеріального кримінального закону як визначальний фактор, що обумовлює взаємозв'язки родинних галузей», складається з двох підрозділів. У підрозділах 2.1, 2.2 дисертантка розглянула вихідні положення пропонованої нею концепції, зокрема, процесуальну надмірність та процесуальну недостатність як крайні прояви регламентації процесуальної реалізації положень матеріального кримінального закону, а також питання про недоцільність застосування засобів та можливостей кримінального процесу для з'ясування обставин, що мають квазі кримінально-правовий характер. Авторка стверджує, що будь-які положення матеріального кримінального законодавства повинні характеризуватися процесуальною досяжністю (здійснимістю, реалізовуваністю), запропонувала визначення понять процесуальної досяжності, процесуальної надмірності (надлишковості).

У розділах 3, 4 відображено застосування пропонованої дисертанткою концепції щодо конкретних інститутів кримінального права і процесу, проілюстровано, наскільки взаємоузгодженими є положення цих двох галузей законодавства з позицій *de lege lata* та *de lege ferenda*. Зокрема, розділ 3 «Особливі порядки кримінального провадження під кутом зору релевантних матеріальних кримінально-правових норм» складається із двох підрозділів. У підрозділі 3.1 розглянуто питання про врахування взаємозв'язків та колізій норм матеріального й процесуального законодавства при регламентації порядку здійснення кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного (психіатричного) характеру; у підрозділі 3.2 – питання про врахування взаємозв'язків та колізій норм матеріального й процесуального законодавства при регламентації кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення, у підрозділі 3.3 - врахування взаємозв'язків та колізій норм матеріального й процесуального законодавства при регламентації порядку здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх.

Четвертий розділ «Процесуальне забезпечення кримінально-правової охорони правосуддя з позицій *de lege lata* та *de lege ferenda*» складається із трьох підрозділів: «Охорона прав та законних інтересів учасників кримінального провадження в аспекті взаємозабезпечення матеріальних підстав відповідальності та її процесуальної реалізації» (4.1), «Адекватність відображення в положеннях матеріального кримінального закону процесуального порядку отримання достовірних доказів та отримання під час

здійснення провадження істинних висновків» (4.2), «Процесуальний аналіз положень матеріального кримінального закону, спрямованих на забезпечення своєчасного розкриття та припинення кримінальних правопорушень» (4.3).

Закінчується дисертаційна робота обґрунтованими висновками.

Загалом слід зазначити, що зміст, структура роботи дають змогу повно, послідовно та логічно викласти її положення. До позитивних моментів слід віднести цікавий виклад матеріалу, ґрунтований аналіз законодавства (кримінального, кримінального процесуального, іншого галузевого законодавства), наукової літератури, належна і достатня емпірична база дослідження. В роботі розглянуто праці українських та зарубіжних науковців з досліджуваної проблематики. Проаналізовано в контексті проведеного дослідження положення проєкту КК України, який розробляється робочою групою з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи при Президентові України.

Оформлення дослідження відповідає встановленим вимогам. Ознайомлення із представленою дисертацією Навроцької Віри Вячеславівни на тему «Взаємозв'язки й колізії кримінального процесуального та кримінального законодавства України» свідчить, що в ній містяться результати проведених авторкою досліджень та отримані нею нові науково обґрунтовані результати, які у сукупності розв'язують важливі теоретичні та прикладні проблеми в сфері кримінальної юстиції України, а саме – забезпечення єдності матеріально-правових і процесуальних підстав відповідної діяльності, подолання наявних та запобігання потенційним колізіям у законодавстві та правозастосовній практиці.

Повнота викладу положень дослідження в опублікованих працях. Результати дисертаційного дослідження викладено у 63 наукових публікаціях, серед яких 57 праць, в яких викладено основні наукові результати дисертації (2 монографії (з них – 1 одноосібна, 1 – розділ у колективній монографії), 14 статей у наукових фахових виданнях України, 4 статті у наукових періодичних виданнях інших держав, 14 статей у виданнях, що включені до наукометричних баз Scopus/Web of Science, 23 наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації) та 6 наукових публікацій, які додатково відображають результати дисертації. Також результати дисертації були належним чином апробовані на численних науково-практичних заходах.

Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації. Порушень академічної доброчесності опонентом не виявлено. Зокрема, у дисертації Навроцької В.В. на тему: «Взаємозв'язки й колізії кримінального процесуального та кримінального законодавства України» та наукових працях, які відображають її результати, опонентом не виявлено академічного плагіату, фабрикацій або фальсифікацій. Використання ідей, результатів текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Зауваження та/або дискусійні питання стосовно положень дисертації. Позитивно оцінюючи в цілому представлене дисертаційне дослідження, водночас слід зазначити, що воно містить окремі положення та висновки, які

мають дискусійний характер чи вимагають додаткового обґрунтування під час захисту, зокрема, такі.

1. У дисертації запропоновано як одне із вихідних положень концепції забезпечення єдності та взаємобумовленості кримінального матеріального та процесуального права та вирішення можливих колізій між відповідними правовими нормами - положення про те, що колізії між нормами кримінального та кримінального процесуального права слід вирішувати на основі теорії прав людини. Водночас постає запитання: якщо йдеться про положення кримінального права, то чи не буде застосування цього положення у низці випадків суперечити принципу законності, який забороняє застосування положень кримінального закону за аналогією, а також становити поширювальне тлумачення, яке штучно розширює його зміст порівняно з тим, який впливає безпосередньо із законодавчого формулювання?

2. У дисертаційній роботі обґрунтовується положення про те, що незалежно від часу настання смерті особи, яка вчинила кримінальне правопорушення чи інше суспільно небезпечне діяння, за підтвердження матеріалами кримінального провадження того, що це діяння справді було вчинене нею, така особа має бути посмертно визнана підозрюваним чи особою, стосовно якої вирішується питання щодо застосування примусових заходів психіатричного чи виховного характеру. Водночас, виникає питання про доцільність такого положення, а також - чи не суперечить воно іншому положенню, яке обґрунтовується в роботі, зокрема, передбачити таке формулювання п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК України, з якого б безсумнівно випливало, що однією з підстав закриття кримінального провадження є смерть особи, стосовно якої вирішується питання щодо застосування примусових заходів медичного (психіатричного) чи виховного характеру. Щодо цього слід зазначити таке: видається, що у разі, якщо провадження закрито, то всі кримінально-процесуальні правовідносини повинні бути припинені. Тому визнавати за їх межами особу посмертно підозрюваним чи особою, стосовно якої вирішується питання щодо застосування примусових заходів психіатричного чи виховного характеру, видається неправильним.

3. В роботі обґрунтовано неприйнятність закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності на стадії підготовчого провадження. Така пропозиція потребує додаткового обґрунтування, оскільки, як видається, звільнення особи від кримінальної відповідальності на стадії підготовчого провадження є обґрунтованим, зважаючи на забезпечення у цьому випадку процесуальної економії, а також у ряді випадків, зважаючи на інтереси самої особи, яка звільняється від кримінальної відповідальності та дала згоду на звільнення її від кримінальної відповідальності. У разі ж, якщо особа заперечує проти звільнення її від кримінальної відповідальності, - провадження здійснюється у загальному порядку, що, як видається, цілком обґрунтовано передбачено у чинному КПК України, з огляду на забезпечення інтересів обвинуваченого у цьому кримінальному провадженні, його право обстоювати свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення.

4. У роботі запропоновано визнавати джерелом доказів показання та пояснення особи, стосовно якої ведеться провадження щодо застосування примусових заходів медичного (психіатричного) та виховного характеру. Слід підтримати таку позицію, якщо йдеться про осіб, щодо яких здійснюється провадження по застосуванню примусових заходів виховного характеру. Водночас така позиція викликає сумніви, якщо йдеться про осіб, щодо яких здійснюється провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру, оскільки такі особи мають хронічну психічну хворобу, недоумство, тимчасовий розлад психічної діяльності або інший хворобливий стан психіки, які виключають їх здатність усвідомлювати свої діяння або керувати ними, що виключає або суттєво обмежує їх здатність адекватно сприймати дійсність. Навіть якщо йдеться про тимчасовий розлад психічної діяльності, - на час давання показань така особа ще може перебувати у відповідному психічному стані, обумовленому зазначеним розладом. З цих самих міркувань не можна погодитися і з положенням наукової новизни про те, що особа, щодо якої вирішувалося питання про застосування примусових заходів медичного (психіатричного) характеру, повинна мати право на самостійне подання апеляційної та касаційної скарги.

5. У дисертації обґрунтовується положення про те, що примусові заходи медичного (психіатричного) характеру слід застосовувати не до будь-яких осіб із психічним розладом (психічним захворюванням), які вчинили кримінальне правопорушення чи інше суспільно небезпечне діяння, та котрі потенційно здатні завдати будь-якої істотної шкоди, а лише до тих із них, хто є суспільно небезпечним. Таке положення роботи, як видається, потребує додаткового обґрунтування, оскільки в науці кримінального права поширеною є позиція про те, що особа не може бути суспільно небезпечною, - суспільна небезпека – це властивість діяння, а не особи.

Зазначені дискусійні питання не зменшують наукову цінність, практичне значення дисертаційного дослідження В.В. Навроцької і не мають впливу на загальну високу оцінку дисертації.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Навроцької Віри Вячеславівни на тему «Взаємозв'язки й колізії кримінального процесуального та кримінального законодавства України» є кваліфікаційною науковою працею, виконаною здобувачкою самостійно, яка містить нові науково обґрунтовані результати, які забезпечують розв'язання важливої теоретичної та прикладної проблеми в сфері кримінальної юстиції України, а саме – забезпечення єдності матеріально-правових і процесуальних підстав відповідної діяльності, подолання наявних та запобігання потенційним колізіям у законодавстві та правозастосовній практиці. В результаті дисертанткою розроблено теоретичну концепцію забезпечення єдності та взаємобумовленості кримінального матеріального та процесуального права та вирішення можливих колізій між відповідними правовими нормами; зазначена концепція відображає різні аспекти та грані взаємозв'язків вітчизняного кримінального матеріального та процесуального

закону, містить рекомендації з усунення виявлених розбіжностей у правовому регулюванні одних і тих самих питань, подолання таких колізій під час правозастосування.

Дисертація оформлена відповідно до встановлених вимог. Ознайомлення з дисертацією дає підстави для висновку про те, що за ступенем актуальності, новизни, обґрунтованістю і достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, які повністю відповідають темі дисертації, повнотою їх викладення в опублікованих дисертанткою наукових працях рецензована робота відповідає вимогам, передбаченим п.п. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17.11.2021 р., а її автор - Навроцька Віра Вячеславівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Опонент:

**доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права і кримінології
Львівського національного
університету імені Івана Франка**

Лідія ПАЛЮХ

